

A gyerekek
környezetvédelmi
jogai

és az oktatás...

Dr. Dózsa Kata, PhD.

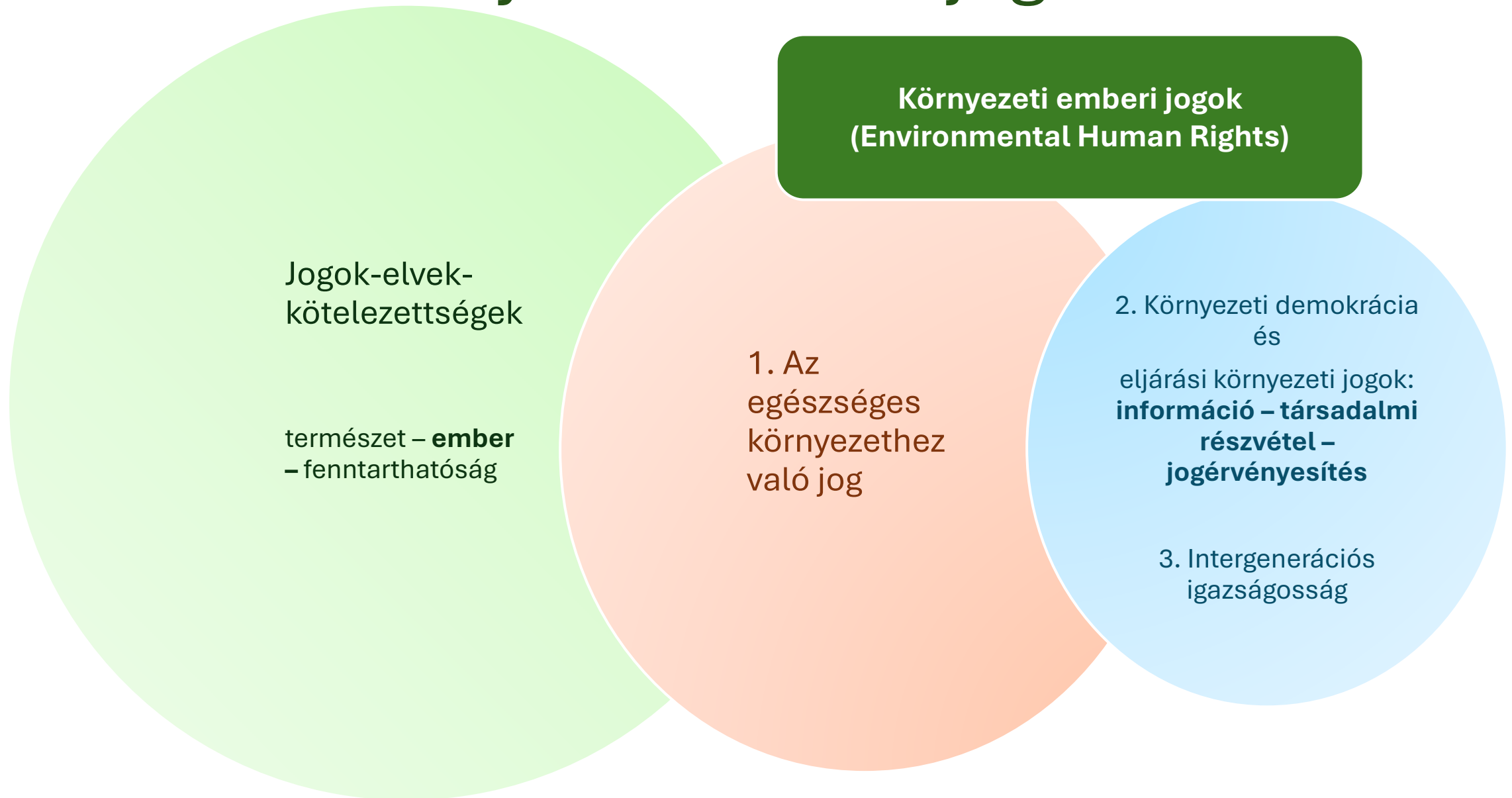
Brussels School of Governance – Vrije
Universiteit Brussel. 2025.

Miről lesz szó?

Mik azok a környezetvédelmi jogok?

**„Az egészséges környezethez való jog
alapvető emberi jog.”**

ENSZ Közgyűlés Határozata 76/300, 2022

Miért éppen a gyerekek?

Kb. 1 milliárd gyerek (a világon élő gyerekek majdnem fele) él magas veszélyeztetettségű országokban.

A klímaválság gyerekjogi válság (is).

(UNICEF, 2021)

● Extremely High ● High ● Medium-High ● Low-Medium ● Low ● No data

Forrás: UNICEF, 2021. <https://data.unicef.org/resources/childrens-climate-risk-index-report/>

A gyerekek környezetvédelmi jogai

- ENSZ New Yorki Egyezmény, 1989.
- Mik a konkrét környezetvédelmi jogi utalások a New Yorki Egyezményben? (6, 24, 29. cikkek)
- **29. cikk** – Az oktatás céljai: A gyermek oktatásának elő kell segítenie a „természet iránti tisztelet” és „a környezet megóvása iránti felelősség” kialakítását.
- **A környezeti ártalmak és klímaváltozás a gyermekek jogainak megsértését jelenti.**
- **ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 26. sz. Átfogó Kommentár a Gyermekek Környezetvédelmi Jogairól, Különös tekintettel a klímaváltozásra:** pótolja a hiányosságokat. Gyerekbarát verzió:
https://unicef.hu/wp-content/uploads/2024/12/klimakommentar_2024_fin-1.pdf

Védelem és a kötelesség-hordozók szerepe

Közügyekben, döntéshozatalban való részvétel joga (!)

Jogérvényesítés és perképeség (új **27. sz. Átfogó Kommentár** lesz erről)

Hátrányos helyzetű gyerekek

- Fokozott kiszolgáltatottság és sérülékenység
(klímaváltozás összetett hatásai, társadalmi-, gazdasági-, morális megfontolások; lánygyerekek védelme)
- Jogsérelem esetén nehezebb érvényesíthetőség
- Környezetvédelmi- és gyerekjogok jelentősége: diszkrimináció tilalma, inkluzivitás, demokratikus jogok erősítése
- Magyar kontextus?

Mit tudnak tenni a gyerekek mint klímapolgárok - és mit nem?

- Amihez joguk van (korlátok lehetségesek)
- Ami őket érinti, és szeretnének **részt venni** (a részvételi és gyülekezési jogok korlátai)
- Amit ki tudnak fejezni (nincs alsó korhatár!)
- Konzultációs jog kormányzati döntésekben is
- Szavazati jog nélkül a politikai részvétel korlátozott
- Perindítási jog korlátozott
- **Információhoz való jog** (környezetvédelmi alapjog!)

Gyakorlatok, trendek

- Alulról jövő szerveződések vs. Intézményesített részvételi gyakorlatok
- Interszekcionális társadalmi mozgalmak
- Koalíciók (intergenerációs is)
- Intergenerációs terhek cipelése
- Kiégés, radikalizálódás, kriminalizáció
- Stratégiai perek és -jogalkotás

Furcsaságok, tévhitek, dilemmák

A gyerekek nem a jövő generációja! És mégis...

Leginkább a lányokat érdekli a környezetvédelmi aktivizmus? Nem...

A gyerekek leginkább otthon és az iskolában hallanak a klímaválságról. Nem, de...

A szavazati jog megoldaná a gyerekek részvételi jogát. Nem, de...

Kisgyerekekkel nem lehet a klímaváltozásról beszélni? De...

A gyerekeknek nincsenek környezetvédelmi kötelezettségeik? De...

Kellenek a felnőttek! Igen...

Klímaszorongás

„Bár Európában jelenleg nem [ennyire] kézzelfogható még a klímaválság, az UNICEF Magyarország 2022-ben végzett **reprezentatív kutatása** szerint a magyar fiatalok kilencven százaléka szorong miatta: sokuk számára olyannyira meghatározó ez az aggodalom, hogy még a szomszédos háborús helyzetnél is nagyobb hatással van mindennapjaikra.

A fiatalok szeretnék több tudással rendelkezni a témában, 24% egyenesen az információhiánynak tulajdonítja, hogy személyesen nem tesz többet a fenntarthatóságért.

Arra a kérdésre, hogy szükség lenne-e több klímaváltozással és fenntarthatósággal kapcsolatos iskolai tananyagra, 84% válaszolt igennel.”

Szükség van valódi tudás, részvételi és cselekvési lehetőségek nyújtására a klímaváltozás miatt szorongó fiatalok számára.

Forrás: UNICEF Magyarország, 2022.

https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/gyerekjogok-vilagnapja-klima?utm_sc

**Az környezeti információszerzés joga
magába foglalja a környezeti jogokról és
kötelezettségekről való tájékoztatás
jogát is.**

https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2024/04/UNCRC-26.-sz.-atfogo-kommentar_hu-1.pdf

Aarhus Convention: An Implementation Guide (Second Edition), UNECE, 2014, p. 50.

https://unece.org/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf

Mit tehet az iskola?

- Iskola mint intézmény (az oktatáshoz való jog kötelezettje)
- Az oktatás mint az *információs jog* egyik garanciája?
- Az iskola mint a gyerekek társadalmi részvételének formálója

Megközelítések:

- Környezetvédelmi oktatás (Hart, 2012; Fodor, 2021)
- Climate citizenship education (Klímapolgári ismeretek) – Elméletek, holisztikus oktatás és tantárgyi nexusok (Warwick, 2011; Dozsa, 2023; Pinheiro et al, 2024)
- „*Tudás-, képesség- és tudatosság-építés*” [Office of the High Commissioner for Human Rights \(OHCHR\)](#), 2018.

Módszerek:

- Gyerekbarát és megoldás-centrikus;
- Inkluzív és párbeszéd-alapú.
- ?

Join at
slido.com

Ötlebörze

Ötletbörze teljes lista:

- Mese
- Gyermejjogok ismerete
- Nyilvános beszéd technika
- Művészeti alkotások
- Színházlátogatás
- Valóság alapú tanulás támogatása a tankönyv-dominancia helyett
- Jogszabályokban biztosított jogok figyelmen kívül hagyásának szankcionálása
- Öko-érzelmekekkel való foglalkozás, természetempátia növelése, ember-természet viszony javítása
- Iskolai dem. gyűlések
- Makett biodiverzitás
- Kérdőívek kitöltése
- Demokratikus nevelés kurzus ped. képzésben
- Magaságzás az iskolaudvarban, óvodában
- Gyermejjogok érvényesítése minél fiatalabb korban
- Öröm-bánat térképezés
- Klímaprojekt, a tervezésbe is bevonva a gyerekeket
- Felnőttek oktatása

A planetáris válság és a klímaváltozás hatásai a gyerekekre:

Források:

- Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) tanulmányai, riportjai elérhetők: <https://www.ipcc.ch/reports/>
- **Greendex, 2022:** <https://greendex.hu/az-ipcc-jelentes-8-legfontosabb-megallapitasa/>
- **Másfélfok:** <https://masfelfok.hu/2023/07/11/boomer-y-alfa-generacio-fiatalok-kevesebb-kibocsatas-tobb-szelsoseges-idojarasi-esemeny-klimavaltozas>
- **UNICEF Magyarország, 2022:** <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/gyerekjogok-vilagnapja-klima>
- **Climate Future Index (VUB):** <https://myclimatefuture.info/>

Könyvek, publikációk a témában:

- **Fodor, É.** (2021). *A környezeti nevelés koncepciója, és annak változásai a főbb ENSZ-dokumentumok tükrében*. Új Pedagógiai Szemle, 71(11–12), 12–27. https://www.upszonline.hu/resources/volumes/71/issues/11-12/upsz_71%2811-12%29_2021__012__fodor_eva__a_kornyezeti_neveles.pdf
- **Bihariné dr. Krekó, I., Légler, J., & Kanczler, Gy.** (2019). *Az óvodai környezeti nevelés módszertana* (Reprint kiadás). ELTE Eötvös Kiadó. <https://www.tok.elte.hu/dstore/document/2244/Az%20óvodai%20környezeti%20nevelés%20módszertana.pdf>
- **Darvay, S., Hill, K., Fülöp, V., & Venyingi, B.** (2020). *A környezeti fenntarthatóságra nevelés a bölcsődében*. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 8(3), 131-144. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.3.131.144>
- **Trott, C. D.** (2020). Children's constructive climate change engagement: Empowering awareness, agency, and action. *Environmental Education Research*, 26(4), 532-554. https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13504622.2019.1675594?casa_token=IG8nSA_CeegAAAAA:_GzenS5FU4j_qEimee3pvi3EaVP5e9HUVD5Gz5qAnyH42_VuIC3nlbDlaRBJEKfnpPPm-9PXoDG
- **Hayward, B.** (2020). *Environmental education for a chaotic climate*. In **Children, Citizenship and Environment: #SchoolStrike Edition** (2nd ed., Chapter 5). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003000396-5>
- **Teaching for a Sustainable World: Climate Change and Global Citizenship** (Course for Teachers & learning materials): <https://www.teacheracademy.eu/course/sustainability-and-global-citizenship/>
- **Kata Dozsa** (2023) *Children as Climate Citizens – A Sociolegal Approach*. Routledge, UK. <https://www.routledge.com/Children-as-Climate-Citizens-A-Sociolegal-Approach-to-Public-Participation/Dozsa/p/book/9781032453910>